

3. Глазьев С. Ю. Эволюция технико-экономических систем: возможности и границы централизованного регулирования / С. Ю. Глазьев, Д. С. Львов, Г. Г. Фетисов. – М. : Наука, 1992. – 208 с.

4. Плотницкий Ю. М. Теоретические и эмпирические модели социальных процессов : [учеб. пособие для вузов] / Плотницкий Ю. М. – М. : Логос, 1998 – 280 с.

5. Росту У. Политика и стадии роста : науч. изд. – Вып. 1 / Росту У. – М. : Прогресс, 1974. – 204 с.

6. Томпсон-мл. Стратегический менеджмент : концепции и ситуации для анализа : [учеб. пособие] ; пер. с англ. / А. А. Томпсон-мл., А. Дж. Стрикленд III. – 12-е изд. – М. : Изд. дом “Вильямс”, 2007. – 928 с.

7. Яковец Ю. В. Эпохальные инновации XXI века / Яковец Ю. В. – М. : ЗАО “Изд-во «Экономика»”, 2004. – 444 с.

Рецензент – д.е.н., профессор Левченко О.М.

УДК 330.341.1: 631.11

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Коломієць Н.О., к.е.н., доцент

Харківська державна зооветеринарна академія

Успішний розвиток сільського господарства потребує масштабного й ефективного інвестиційного забезпечення. В стратегічній перспективі необхідно здійснити додаткові заходи щодо інвестиційного забезпечення та інвестиційної привабливості сталого розвитку сільськогосподарських господарств. В управлінні реальними інвестиціями вибір інвестиційних проектів та оцінювання їх економічної ефективності є одним із найвідповідальніших етапів. Потреби підприємств в інвестиціях визначають з урахуванням можливостей залучення інвестиційних ресурсів за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування та інвестиційних проектів. Вибір ефективного інвестиційного проекту – важлива складова управління реальними інвестиціями.

Development of agriculture requires large-scale investment and efficient software. From a strategic perspective it is necessary to take additional measures to ensure the investment attractiveness of the investment for sustainable development of agricultural farms. In the management of real investment choice of investment projects and evaluating their cost-effectiveness is one of the most important stages. Needs of enterprises in investment is determined taking into account the possibilities of attracting investment from both domestic and external sources of finance and investment projects. Choosing an effective investment project - an important component of management of real investments.

Постановка проблеми. Активізація інноваційної діяльності є необхідною умовою розвитку аграрного сектора економіки України, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Перспективи вирішення цього завдання залежать від спроможності підприємств галузі сприйняти відповідні вкладення й освоїти їх з прийнятним для інвесторів рівнем ефективності. Ця спроможність визначає інвестиційну привабливість галузі, від оцінки якої залежать конкретні рішення інвесторів щодо обсягів, способів і принципів вкладання коштів у сільськогосподарські підприємства.

Інвестиційні процеси в сільськогосподарських підприємствах характеризуються значною різницею між інвестиційними вкладеннями й інвестиційними потребами, скороченням обсягу інвестицій, погіршенням їх технологічної й від-

творювальної структури, обмеженими можливостями фінансування інвестицій з різних джерел, що в сукупності впливає на відтворювальні процеси і приводить до зростання ризику й становлення несприятливих умов інвестування.

На даний час необхідно вжити заходів до підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарської галузі, технічної і технологічної модернізації виробництва сільськогосподарської продукції, поліпшення її якості та просування на зовнішній ринок, бо сільськогосподарська галузь є однією з провідних галузей, яка забезпечує виробництво продукції рослинного та тваринного походження. Тому розробка і обґрунтування пропозицій відносно підвищення економічної ефективності інвестиційної діяльності в сільськогосподарській галузі є надзвичайно актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток науки і техніки в Україні має базуватися на реанімації та стимулюванні розвитку науково – технічного потенціалу, збільшенні інвестицій у науку, складанні коротко-строкових і довгострокових науково – технічних програм, підвищенні рівня наукового забезпечення розвитку сільського господарства України.

Проблема інвестицій багатогранна й актуальна. Питанням інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств присвячені праці провідних вітчизняних вчених: О.І.Гуторова, М.І. Кісіля, А.Б. Буряка, А.М.Поддєрьогіна, П.Т.Саблука, М.А.Садикова, В їх працях знайшли своє відображення окремі аспекти проблеми економічного регулювання інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, їх інвестиційна привабливість. Аналіз досліджень і публікацій свідчить про відсутність системного й комплексного підходу до визначення концептуальних засад політики підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності у галузі сільського господарства. Саме недостатня вивченість питань економічного регулювання інвестиційної діяльності та інвестиційної привабливості в сільськогосподарських підприємствах зумовлюють необхідність дослідження, визначають його мету.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження сутності інвестиційної діяльності в сільськогосподарській галузі, обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення привабливості інвестування даної галузі. Для досягнення цієї мети встановлюються особливості прояву інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств на мікро- і макрорівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна привабливість підприємства є узагальнюючою оцінкою умов і обставин, які впливають на рішення інвестора щодо доцільності вкладання коштів у його розвиток. У ній відображений вплив численних внутрішніх та зовнішніх чинників, що певною мірою відображають перспективи розвитку як конкретного підприємства, так і галузі в цілому. Інвестиційна привабливість галузі формується переважно під впливом відповідних чинників на макрорівні, натомість інвестиційна привабливість підприємства визначає рішення, що повинно бути прийняте на мікрорівні. Доволі поширене твердження про низьку інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств, вважаємо, сформувалося на основі того, що притік інвестицій в галузь далекий від існуючих потреб. Однак така ж ситуація характерна й для економіки країни в цілому. Для оцін-

ки рівня інвестиційних процесів у галузі вважаємо за доцільне порівняти частку інвестицій в основний капітал сільськогосподарських підприємств з їх вкладом у формування валового внутрішнього продукту[5].

Встановлено, що нині в сільському господарстві держави намітилася сприятлива тенденція до активізації інвестиційних процесів. У 2012 році за рахунок усіх джерел фінансування тут освоєно 19 млрд інвестицій в основний капітал, що в перерахунку на зіставні ціни на 35 % більше порівняно з попереднім роком (тал. 1).

Таблиця 1

**Обсяги інвестицій в основний капітал сільського господарства
у фактичних і порівнянних цінах за 2000 – 2012 рр.**

Показники	Роки								
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сільське господарство та мисливство, млн. грн	871	4905	7290	9338	16682	9295	12106	17981	19363
у фактичних цінах	871	4905	7290	9338	16682	9295	12106	17981	19363
у порівнянних цінах	496	1644	2213	2616	3746	1869	2171	2866	3870
у % до попереднього року	88,6	126,0	134,5	118,2	143,2	49,9	116,4	132,0	135,0

У структурі джерел фінансування інвестицій у сільське господарство дві третини займають власні кошти товаровиробників і понад 25% кредити. Проте фактична динаміка інвестицій в основний капітал галузі, структурні зрушення в джерелах фінансування інвестицій у галузь свідчать про необхідність суттєвої активізації інвестиційних процесів, посилення ролі іноземних інвестицій та інших залучених джерел, що можливо досягти як підвищення інвестиційної привабливості кожного підприємства, так і поліпшенням інвестиційного клімату в державі.

Формування сприятливого інвестиційного клімату, залучення іноземного капіталу та інвестиційних ресурсів, а також збільшення національних інвестицій поки що стримує ряд негативних чинників, найважливішими серед яких є: непослідовна і недосконала інвестиційна політика держави в аграрній сфері, в якій переважають принципи залишкового виділення коштів на потреби розвитку установ бюджетної сфери та на непряму підтримку проектів недержавних інвесторів; недосконалі механізми й схеми використання бюджетних коштів; нерозвиненість інноваційної інфраструктури; надмірний знос основних засобів і відсутність умов не лише для розширеного, а й простого їх відтворення; несприятливі умови для розвитку малого бізнесу на селі; низька ліквідність інвестицій; нерозв'язаність проблеми іпотеки; недостатнє фінансування заходів щодо розвитку шляхової мережі на селі; недосконалий механізм економічних відносин між галузями, що призводить до низької рентабельності капіталу та інвестиційної привабливості окремих галузей сільського господарства [4].

Слід розрізняти поняття інвестиційної привабливості та інвестиційної ефективності. Інвестиційна привабливість є відображенням суб'єктивних по-

глядів інвесторів на перспективи бізнесу, наявність інвестиційних ризиків тощо. Інвестиційну ефективність відображають фактичні результати господарювання відповідних підприємств. Порівняння фактичних результатів діяльності підприємств окремих галузей з обсягом вкладених у їх розвиток інвестицій дозволяє оцінити інвестиційну привабливість цих галузей з урахуванням макроекономічних процесів, що відбуваються в країні. Подібні дослідження здійснювалися вітчизняними економістами. Зокрема, О.В. Покатаєва порівнювала фінансовий результат від звичайної діяльності підприємств в окремі роки з обсягом вкладених у них у ці роки інвестицій [10]. Однак при цьому не враховувався час запізнення та тривалий характер впливу інвестицій на результати господарювання. Окремі автори [4; 7] пропонують для оцінки ефективності інвестиційного процесу в економіці в цілому й у розрізі основних видів діяльності порівнювати приріст валового випуску з приростом інвестицій. Та застосування такої методики в період фінансово – економічної кризи, коли в окремих галузях спостерігаються від’ємні показники приросту інвестицій та випуску, супроводжується певними труднощами [11]. Здійснюваний нами моніторинг ситуації показав, що у Харківській області налічується всього кілька десятків сільськогосподарських підприємств, які звітують за формою №50 с-г (з майже двох сотень), здатних вирішувати серйозні стратегічні завдання лише за рахунок власних та позичених коштів, до того ж серед них переважають підприємства, які вже розвиваються завдяки використанню залучених інвестицій. Власника підприємства, який найбільше зацікавлений в одержанні прибутків від його функціонування, не доводиться переконувати вкладати кошти в його розвиток. Тому, на перший погляд, питання стимулювання вкладання власних коштів у певне сільськогосподарське підприємство не є актуальним. Разом з тим, не виключається варіант, коли інвестор, який вклав значні кошти в сільськогосподарське підприємство і став його власником чи одним з основних співвласників, вирішить вийти з аграрного бізнесу. Такі варіанти, зокрема, ймовірні стосовно власників агрохолдингів [8], для яких диверсифікація інвестицій в різні галузі – звична справа. Зважаючи на великі розміри агрохолдингових структур, наслідки таких процесів можуть набути катастрофічного характеру.

Вирішення зазначеної проблеми залежатиме від інвестиційної привабливості сільського господарства, тобто від спроможності підприємств галузі забезпечити інвестору прийнятний рівень доходів на вкладені ним кошти [9]. За належного рівня інвестиційної привабливості галузі, навіть якщо певний суб’єкт прийме рішення про припинення своєї діяльності в ній, знайдеться інша особа, котра проявить бажання придбати відповідний бізнес. Отже, масштаби вкладення коштів зовнішніх інвесторів у сільськогосподарські підприємства залежать від ліквідності аграрного бізнесу, тобто здатності вийти з нього, продавши підприємство (частку в статутному фонді) без особливих втрат для інвестора. Очевидно, зазначені обставини впливають і на перспективи використання для фінансування розвитку сільськогосподарських підприємств залучених коштів. Притік зовнішніх інвестицій у вигляді залучених коштів залежатиме від інвестиційного клімату в галузі та державі, основні

характеристики якого формуються на макрорівні. Результатом сприятливого інвестиційного клімату на національному рівні буде збільшення обсягів іноземних інвестицій. Навіть якщо вони надходитимуть в інші галузі економіки, конкуренція між зарубіжними та вітчизняними інвесторами змусить останніх інтенсивніше вишукувати потенційні об'єкти інвестування, до яких відносяться й сільськогосподарські підприємства. Концептуальні підходи й рекомендації, спрямовані на покращення інвестиційного клімату в Україні, опрацьовані в численних наукових працях, відображені в низці програмних документів уряду та профільних міністерств країни, тому ми не ставимо перед собою завдання детально розглянути їх у своєму дослідженні. Водночас відзначимо певні особливості, які стосуються механізму залучення інвестицій в сільськогосподарські підприємства на мікрорівні. Прийняття рішення щодо доцільності вкладання коштів у конкретне підприємство ґрунтується на оцінці низки критеріїв його інвестиційної привабливості. Сформувався традиційний підхід, за яким у якості таких критеріїв пропонується використовувати показники фінансового стану підприємства.

Відповідно збиткове підприємство чи підприємство з негативними параметрами грошових потоків не відноситься до числа потенційних об'єктів інвестування [6; 11]. Такий підхід виправданий, якщо йдеться про придбання частини акцій підприємства чи надання йому кредиту. Однак пайові інвестори, котрі проявляють інтерес до сільськогосподарських підприємств, здебільшого прагнуть отримати над ним повний контроль. Натомість власники підприємства, які відчують спроможність вирішувати проблеми його розвитку за рахунок власних та позичених коштів, навряд чи погодяться на прихід зовнішнього стратегічного інвестора. Отже, для потенційних інвесторів у сільськогосподарські підприємства з високими показниками фінансового стану існують значні вхідні бар'єри. Відповідно ці бар'єри доволі низькі для інвесторів у фінансово слабкі підприємства. Ситуація, коли для реалізації перспективного варіанту конкурентної стратегії доводиться залучати зовнішнього інвестора, який отримає повний чи відчутний контроль над підприємством, очевидно, часто дуже болісно сприймається його теперішніми власниками. Конфлікт інтересів між потенційним стратегічним інвестором та власниками сільськогосподарського підприємства можна вирішити, якщо останнім будуть запропоновані певні менеджерські функції на об'єкті інвестування. Доводиться брати до уваги й інтереси власників земельних паїв – орендодавців базового ресурсу, без якого неможливе функціонування підприємства. Далекоглядні інвестори налаштовуються на конструктивну співпрацю з усіма зацікавленими сторонами, беруть певну участь у вирішенні соціальних проблем села [13].

Набагато привабливішим для менеджерів сільськогосподарського підприємства є варіант, коли для реалізації конкурентної стратегії можуть бути використані позичені кошти. Однак на отримання кредиту можуть розраховувати лише підприємства з доволі міцними параметрами фінансового стану. Інвестиційний розвиток вітчизняного аграрного сектора пов'язаний насамперед з активністю стратегічних інвесторів і супроводжується інтенсивним пе-

перозподілом власності. Сприйняття як суспільством в цілому, так і окремими учасниками інвестиційного процесу відповідних змін визначатиме темпи подолання кризи у цій сфері економіки.

Висновки. Сільське господарство України є галуззю, для якої характерна доволі висока інвестиційна активність. Вона ґрунтується насамперед на суб'єктивних рішеннях інвесторів, адже окупність інвестицій у сільськогосподарські підприємства порівняно з іншими основними галузями вітчизняної економіки є нижчою. Важливим чинником інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств є низькі входні бар'єри в галузь. Складне фінансово - економічне становище більшості сільськогосподарських підприємств пробуджує інтерес до них зі сторони інвесторів, котрі прагнуть отримати повний контроль над об'єктами інвестування. У подальшому, після оздоровлення ситуації, відповідні підприємства можуть без особливих труднощів використовувати для реалізації інвестиційних проектів позикові кошти. Високі показники рентабельності операційної діяльності передових підприємств галузі свідчать про вигідність операцій реінвестування.

Список використаних джерел:

1. Буряк А. В. Інвестиційно-інноваційне прискорення розвитку аграрних підприємств : монографія / А. В. Буряк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 204 с.
2. Вініченко І. І. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств : монографія / І. І. Вініченко. – Донецьк : Юго-Восток, 2010. – 444 с.
3. Гуторов О.І. Розвиток інвестиційної діяльності в галузі тваринництва сільськогосподарських підприємств / О.І. Гуторов // Вісник ХНАУ – Серія «Економічні науки» - 2001 - № 5. – С. 11-19.
4. Захарін С. Макроструктурні особливості інвестиційного процесу в корпоративному секторі / С. Захарін // Економіка України. – 2008. – №6. – С. 27-36.
5. Кісіль М.І Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кісіль // Економіка АПК – 2012 - №9. – С.36 – 39.
6. Макаренко Ю. П. Інвестиційна поведінка та привабливість суб'єктів господарювання в економіці : монографія / Ю. П. Макаренко, О. В. Родіонов, О. А. Галич. – Полтава [б. в.], 2011. – 360 с.
7. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери : наукова доповідь / за заг. ред. акад. П. Т. Саблука. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 342 с.
8. Осташко Т. О. Структурно-інституційний аналіз аграрного ринку : наукова доповідь / Т. О. Осташко. – К. : Ін-т екон. та прогнозув., 2006. – 56 с.
9. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: підручник / А.М.Поддєрьогін// - К.: КНЕУЮ, - 2005. – 535с.
10. Покатаєва О. В. Роль інвестицій у підвищенні конкурентоспроможності галузей економіки / О. В. Покатаєва // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2011. – №3. – С. 232-
11. Россоха В. В. Формування інноваційно – інвестиційної політики в аграрній сфері економіки : монографія / В. В. Россоха, О. М. Гусак. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 242 с.
12. Україна у цифрах 2011 : статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К. [б. в.], 2012. – 250 с.
13. Яців І.Б. Оцінка інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств як індикатор перспектив їх розвитку / І.Б.Яців // ЛНАУ Іноваційна економіка – 2012. - № 9. – С.33-35.

Рецензент – д.е.н., професор Садиков М.А.